

אגעדאנק

על פרשת השבוע

פרשת עקב תשע"ז

כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריאה

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

אמר לו החתן, שגם הוא הרי היה עליו, סליחה אבא, אם באמת הם נתנו את הנוניה בגלל החשיבות שלך, אזו היו צריכים לתת עשר מיליון, לא רק מליון, אלא וודאי שנתנו את זה בגללי,

ענה לו הבית הלוי, נכון, הם רצו לתת עשר מיליון אבל מה אפשר לעשות שאתה הוא החתן וזה הוריד את הערך למיליון בלבד...

אמר הרב מבריסק, אף גם כאן, מכח תפילותיהם של אותם צדיקים לא היה צריך להיזק אפי' ציפורן של יהודי אחד, אבל מה נעשה שגם הציונים עם הצבא מעורבים כאן...

ועתה ישראל מה ד' אלקיך שאל מעמך (י, יב)

דרשו חז"ל "אל תקרי 'מה', אלא 'מא'ה" הקב"ה מבקש מאתנו מאה ברכות בכל יום. דוד המלך תיקן זאת כשהייתה מגיפה, ובכל יום מתו מאה בחורים, ולא ידעו מה הסיבה לכך, עד שראה דוד המלך ברוח הקודש, שעליו לתקן אמירת מאה ברכות בכל יום והמגיפה נעצרה.

למעשה, ה'משנה ברורה' כבר כותב שבכל יום אנו מברכים מאה ברכות כסדר. וזה החשבון: **תשע עשרה** ברכות בתפילות שמונה עשרה שלוש פעמים ביום, יחד **חמישים ושבע** ברכות. עשרים ברכות השחר, פעמיים נטילת ידיים לסעודה, וברכת המזון לאחר הסעודה שזה שתיים, שהן **שתיים עשרה** ברכות, ועוד בבוקר **שתי ברכות** לפני קריאת שמע ואחת אחרי, ובלילה **שתיים לפני ושתיים** לאחר, סך הכל עולה **לתשעים ושש** ברכות. הוסף לזה את ברכת אשר יצר שמברכים כמה פעמים ביום הרי לך מאה ברכות. אבל בשבת יש לנו רק **שבע** ברכות בתפילת שמונה עשרה, ואי"כ בשלוש תפילות חסרות **שלושים ושש** ברכות. מצד שני יש לנו את מוסף שיש בה **שבע** ברכות, סעודה שלישית עם **שש** ברכות (שתיים לפני וארבע אחרי), קידוש בערב **שתי ברכות** ובבוקר ברכה אחת, סך הכל **שש עשרה** ברכות, ואם כן חסירות בשבת **עשרים ברכות**.

ה'שלחן ערוך' מייצג להשלים זאת על ידי אכילת פירות ושתייה. ומה יעשו תלמידי חכמים שהגוים בתורה יומם ולילה, ואין להם זמן להתעסק עם פיסטוקים? פסק ה'משנה ברורה', שיוון לצאת בברכות שאחרים אומרים, ואפילו יוכלו לכוון לצאת בברכות של העליה לתורה.

כתב החיד"א, שענין זה רמזו בפסוקים "האלף לך שלמה ומאתיים לנוטרים את פרי", ובפסוק אחריו "היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעיני". ובהקדמת שני דברים: א. אמרו חז"ל (שבועות לה, ב) כל מקום שנאמר בשיר השירים "שלמה" הכוונה להקב"ה, מלך השלום שלו. ב. אדם שגונב מחבירו ברכה צריך לשלם לו עשרה זהובים, כך מבואר בגמרא בחולין אודות אחד ששחט ובא השני וגנב לו את מצותו כיסוי הדם, עליו לשלם לו עשרה זהובים על גניבת המצוה. ברכה שווה איפוא עשרה זהובים.

ועתה נבאר את הרמזו בשני הפסוקים שלפנינו: "האלף לך שלמה" הקב"ה - מלך השלום שלו - יש לו אלף זהובים לשלם לכל יהודי עבור מאה ברכות בכל יום. "ומאתיים" - והלא בשבת חסירות עשרים ברכות שהם מאתיים זהובים. לנוטרים את פרי" - עשה ברכות על פירות וכך תשלם למאה. "היושבת בגנים, חברים" - תלמידי חכמים היושבים בפרדסה של תורה ונקראים חברים. "מקשיבים לקולך השמיעיני" - הם יכולים לשמוע ברכות מאחרים. (הגדש"פ ומתוק האור)

ועתה ישראל מה ד' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה את ד' (י, יב)

נציין את דברי המדרש (מדרש תהלים מזמור כז) עה"פ אחת שאלתי מאת ד' אותה אבקש שבת בבית ד' כל ימי חיי לחזות וכו' "אמר לו הקב"ה, בתחלה אתה אומר, אחת שאלתי, שבת בבית ד'. וחזרת ואמרת, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו (יצפנו בסוכה ביום רעה יצילנו). אמר לפניו, רבונו של עולם לא יהא העבד שוה לרבו? בתחלה לא באת עלי באחת, שנאמר (דברים י, יב) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך. ואחר כך, פתחת עלינו במצוות הרבה, שנאמר (שם) ללכת בכל דרכיו ולאחבה אותו וגו'. הוי, ללכת עליו ויחיה כרבו". יש להבין מה היה הדין ודברים בין הדמעה"ה להקב"ה, וכי מה תשובה היא זו לא יהא העבד וכו'? אלא, מתרצים המפרשים, הקב"ה אמר "ליראה אותו" זה העיקר, ומי שיש לו יראת שמים אמיתי, ממילא כבר מקיים בו "ללכת בדרכיו" "לדבקה בו" הכל תלוי ביראת שמים, לכן זה באמת דבר אחד.

ואצל דוד המלך, גם היה בקשתו רק דבר אחד, ונקדים הסיפור (מובא ב"ומתוק האור" מספר 'הנהגות הח"ח' בשם ספר 'מגד גבעות עולם'): הבחור יענקל פארברנקה (הוא הב' יעקב משה שורקין מבחירי התלמידים בראדן), נכנס פעם בעת סעודה מפסקת בערב יו"כ אל ביתו של החפץ חיים וביקש ברכה שיזכה לזיווג הגון. נענה החפץ חיים ואמר: "שהקב"ה יברך אותך שתישאר בלימוד". אחד מזוגי הבית חשש כי החפץ חיים לא שמע היטיב את הבקשה, על כן שב וביקש עבורו בקול חזק יותר: "הבחור זקוק לשידוך". ועוד פעם חזר החפץ חיים על

וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם בך ונתנם בכל שנאיך (ז, ט"ו) יש להבין מדוע בישראל כתיב לשון "שימה" ולא ישימם בך, ואילו גבי שונאך כתיב לשון "נתינה" ונתנם בכל שונאך.

יש לבאר עפ"י מה דאיתא במנחות (נט, א) "א"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן נתן "משהו" שמן על גבי כזית מנחה פסל, מאי טעמא? לא ישימם כתיב, שימה כל דהו. נתן "כזית" לבונה על גבי משהו מנחה פסל, מאי טעמא? לא יתן כתיב, עד דאיכא נתינה", הרי לנו ש"שימה" זה כל שהוא ואילו "נתינה" זה עם שיעור. וא"כ י"ל שזהו ביאור הכתוב "והסיר ה' ממך כל חולי וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם" בך" אפילו כל דהו, אך "ונתנם" בכל שונאך דהיינו שיעור נתינה. (מהר"ל דיסקין)

ואכלת ושבעת וברכת את ד' אלקיך (ח, י)

בגמ' ברכות (לה, א) שהמקור לברכה על המזון 'לפניה' נלמד בקל וחומר "כשהוא שבע מברך, כשהוא רעב לא כל שכן", ואילו בברכת התורה מצאנו להיפך ש'לפניו יש מקור מן התורה "כי שם ד' אקרא הבו גודל וכו'", ולאחריו נלמד בקל וחומר. הרי שבברכת המזון נאמר בפירוש הברכה לאחריו, ולפניה למדין מק"ו. ואילו בברכת התורה נאמר מקור לפניו, ולאחריה למדין בק"ו.

בטעם הדבר כתב הגר"א, שהנה מה ההבדל בין הנאה אמיתית מדברי תורה לשאר הנאות של עולם הזה? שבשאר הנאות, מכניס היצר חשק גדול ומגדיל לו את הנאה בדמיונו עשרת מונים, ורגע אחד אחרי הנאה כבר מאבד את כל טעמו, ורואה שהכל היה דמיון, ואילו בלימוד התורה הוא להיפך, שלפני לימוד התורה אינו מרגיש חשק ורצון ללמוד, אבל כיוון שמרגיל נפשו בלימוד, מרגיש בהם טעם עד שקשה לו להפסיק.

בזה מובן היטיב, שבאכילה יש ק"ו שאם לאחריו צריך לברך - כשכבר נוכח לראות שהכל היה דמיון - לפניו לא כ"ש, כשעדיין מרגיש את תאוות האכילה וודאי שצריך לברך. ואילו בברכת התורה, אם לפניו מברך - כשעדיין לא מרגיש שום חשק - לאחריה לא כ"ש, כשכבר מרגיש את הטעם הטוב, טעמו ורואו כי טוב ה'.

ואכלת ושבעת וברכת את ד' אלקיך (ח, י)

בגמ' ברכות (כ, ב) "אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא ריבונו של עולם כתוב בתורתך 'אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד' והלא אתה נושא פנים לישראל דכתיב 'ישא ה' פניו אליך' אמר להם וכי לא ישא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך, והם מדקדקים [על] עצמם עד כזית ועד כביצה".

שואלים המפרשים, וכי לא מצאנו חומרות נוספות שקבלו ישראל על עצמם? למה נושא פנים דוקא בגלל חומרא זו? הגר"ח מוולוז'ין מבאר, שהנה לכאורה חומרא זו עשויה להביא לידי קולא, שכן אם יבוא עני יתנו לו רק כזית... ויצא שכרו בהפסדו, אבל אם נדקדק נראה שכתוב והם מדקדקים "על עצמם" עד כזית, שרק על עצמם מחמירים לברך בכזית ולא עם העני. לכן אומר הקב"ה כמו שבברכת המזון אתם מחמירים לברך אפי' על כזית וכביצה, אבל עם אחרים אתם מטיבים ונושאים פנים, לתת להם כדי שביעה, אף אני אשא פנים לכם.

ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה (ח, יז)

נביא סיפור אותו מספר הרי"מ שושן, בשנת תשט"ז היה מלחמת סיני, אימה ופחד היה על הישוב כאן בארץ ישראל, ולמעשה היו ניסים גלויים עד למאוד. היו כמה תלמידי חכמים שהגיעו אל הבריסקער רב והוא דיבר איתם ואמר להם, אתם חושבים שהניסים שהיו פה זה בגלל הצבא שלנו, הטנקים והמטוסים? לא! זה היה רק בזכות כמה יהודים צדיקים כמו רבי שלמה בלוך התלמיד של החפץ חיים עם התהילים שלו ורבי ועלוועל צ'צ'יק עם התהילים שלו ועוד כמה יהודים טובים וצדיקים, רק בזכותם וגללם היו כל הניסים.

שאל אחד היושבים שם את הרב מבריסק, אם זה אכן בגללם אז לא היו צריכים להיות בכלל פצועים וכ"ש שלא הרוגים, ולמעשה הרי כן היו!; ענה לו הרב אני יספר לכם מעשה, אצל הסבא ה"בית הלוי", היה לו בן עילוי גדול, אח של רבי חיים, והוא השתדך עם משפחה מסויימת, וכמוכר להיות מחותן של הבית הלוי זה חשיבות גדולה ועוד לזכות בכזה עילוי, וכנדוניה, התחייב לתת סכום עתק כמו מליון דולר. בכדי שיוכל החתן לשבת וללמוד בלי שום דאגות. בין האירוסין והחתונה שם לב בעל הבית הלוי שבנו החתן זחה קצת דעתו עליו, והחליט שצריך לשים אותו במקום... פנה הבית הלוי אל בנו ואמר לו, נדמה לך שמה שקיבלת נדוניה על סך מליון דולר זה בגלל שאתה כזה מיוחד וחשוב? לא לא, כל מה שהם נתנו כזה סכום זה רק בגלל שהם רצו להשתדך איתי לא בגלל שאתה שווה את זה...

כאשר חזרתי לב"ב סיפרו לי את דברי החזו"א, השתוממתי והשתוממו כולם מחזונו. ולמדתי כיצד מנת אטריות הצילה שישים ילדים, שיש להם זכות אבות. (להגיד)

וברך פרי בטןך (ז, יג)

אספר לכם מעשה שהיה:

ברוסיה, לפני המלחמה, חי יהודי עשיר מופלג בשם דיויס. הוא "החזיק" בכספו את כל עולם הישיבות בליטא, ברוסיה ובפולניה. כל ראשי הישיבות, הגדולים והמפורסמים ביותר, היו פוקדים את מעונו ואף מתאכסנים בו.

אחרי המלחמה הוא נותר עני ואביון. הבולשביקים הקומוניסטים, לקחו ממנו את הכל. הוא הגיע לירושלים בעירום ובחוסר כל, וכך נפטר.

אבל היו לו שני חתנים, גדולי תורה, האחר היה ראש ישיבת טעלו, והשני הרב של טעלו. הוא נהג לומר: "מכל רכושי הרב נותרו לי שני יהלומים", כשהוא מתכוון בדבריו לשני חתניו.

כמה זכנ אותו אדם לשני חתנים כה מופלגים? כמובן היו לו זכויות עצומות של החזקת תורה, אולם למעשה היתה כאן סיבה נוספת:

פעם הגיע רבי אלחנן ווסרמן זצ"ל למעונו של דיויס כדי לבקש את תמיכתו. היה זה ביום חורפי, והדרכים היו מליאות בבוץ. נעליו ובגדיו של רבי אלחנן התלכלכו מהבוץ, והוא הרזה לעצמו כיצד יוכל להיכנס לביתו של העשיר, והלא ילכלך את השטיחים היקרים ואת הכסאות המרופדים.

רבי אלחנן הכיר היטיב את מבואות הבית, וידע כי יש אפשרות להיכנס איליו גם דרך המטבח, שם אין שטיחים, ושם יוכל העשיר לקבל את פניו, וכי רק בסלון יכול העשיר להעלות את תרומתו, ולא במטבח?

הוא דפק על דלת המטבח ושתי ילדות קטנות פתחו לו את הדלת. הן הכירו אותו, ומיהרו לבשר לאביהן: "רבי אלחנן הגיע!" הן הכירו את אביהן, וידעו שביים בו ר' אלחנן מגיע איליו, נהיה לו יום "שמחת תורה".

רבי אלחנן ביקש מהן למסור לאביהן כי היות והוא מלוכלך בבוץ, הוא לא הרשה לעצמו להיכנס דרך הסלון, שמא ילכלך את הריהוט היקר שיש בו, וכי הוא ממתין לו בדלת המטבח.

כשדיויס שמע את הדברים מפי בנותיו, הוא נהיה חיוור כמו סיד. רץ למטבח ופרץ בבכי. רבי אלחנן לא הבין מה קורה פה: תמיד הלה מקבל אותו בסבר פנים יפות, בשמחה, ואילו הפעם? מה קרה? הוא פנה לדיויס ושאל: "שמא צרה התרגשה ובאה לביתך? ספר נא לי!"

דיויס פתח את פיו, כשכביו מתגבר מרגע לרגע: "רביה, מה עשיתי לך? מה פשעי ומה חטאת שככה הרביה מתנהג כלפי? למה מגיע לי שהרביה מקלקל את הבנות שלי?"

רבי אלחנן לא הבין מה הלה שח: "מקלקל את הבנות שלך? הרי איני מכירן כלל!" "אסביר לרביה את כוונתי. אני עסוק מבוקר ועד ערב בזהב ובכסף. ביהלומים ובתכשיטים. כל היום אני עסוק עם סוחרים. כל יומי, מתחילתו ועד סופו, הוא ביונע"ס. הבנות שלי רואות כל זה. חשש כבד ממלא את ליבי: מה פתאום הן תסכמנה להתחתן עם תלמידי חכמים? הלא הן לא רואות בבית, כמעט, כל זכר לתלמוד תורה? לצערי הרב, לא נותר לי זמן במשך היום ללמוד תורה.

התקוה היחידה שנותרה בליבי היא, שהן רואות את אביהן מכבד בכל ליבו ונפשו תלמידי חכמים, מארח אותם ומעניק להם מממונו – זה מלמד אותן כי גם אביהן מייקר את התורה מכל הכסף והזהב.

כעת הרביה בא לביתי, ומספר לבנותי כי הוא לא מעוניין ללכלך בבוץ את הסלון, ולכן הוא עומד בכניסה הצדדית של הבית. מה הן לומדות מזה? שהשטיחים יותר יקרים מהתורה, שהכורסאות יותר חשובות מראש הישיבה! בשביל לשמור על נקיזן השטיחים אפשר להעמיד את רבי אלחנן בדלת הצדדית של המטבח, ולא להכניסו בדרך כבוד הביתה! אוי ואבוי לחינוך שכזה!

"ומה ברצונך שאעשה כעת", שאל אותו רבי אלחנן. "רביה! תן לי את ידך ובא וניכנס דרך הכניסה הראשית. ניכנס ונשב בסלון. רצוני שתדרוך, בבוץ שלרגליך, על השטיחים, תלכלך אותן, תשב על הכורסאות, תלכלך גם אותן, שהכל יתלכלך! או אז הן תדענה מה עיקר ומה טפל. כך יכנס להן לעצמות שהתורה, שרבי אלחנן, יותר חשובים מכל הבלי העולם הזה".

בזכות החינוך הזה שהעניק לבנותיו, זכה אותו דיויס לשני חתנים גדולי תורה מופלגים.

שלוש העצות

לפני שנים רבות שמעתי מאחד המגיידים דרשה נפלאה על הפסוק: "כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות" (דברים ח, א). אין המקרא אומר אלא "דרשני": פתח בלשון יחיד, וסיים בלשון רבים. מדוע. הסביר זאת בספור מעשה

מעשה ביהודי תם וישר, שעלה אל הרב לשאול שאלה: "רבי, אני חפץ בכל לבי להיות לבן העולם הבא, אבל אני עם הארץ ואיני יודע מה לעשות. אין באפשרותי לקבוע עתים לתורה. הורני ארחות חיים בדרך קצרה!"

אמר לו הרב: "הסכת ושמע, וחרוט בזכרוך: דמה לנפשך כי יש רק מצוה אחת לעשותה, וכי אתה היהודי היחיד בעולם, ואין עליך לקיים מצוות אלא ביום זה בלבד!"

שמע זאת, ושמוח מאד. אם כן הוא, אין קל מזה! מיהר לצאת מבית הרב, והרב קרא אחריו בקול: "עמוד, אל תמהר לברוח, ברצוני להסביר לך את דברי!"

אבל היהודי מיהר לדרכו, וקרא מאחרי כתפיו: "אין מה להסביר, רבי! איני אטום כל עיקר, הבנתי את דבריו היטב!"

ברכתו "שהקב"ה יברך אותך שתישאר בלימוד". כאשר יצא משם פגש יענק'ל את הגאון רבי אלחנן ווסרמן וסח בפניו את אשר אירע אותו בקודש פנימה. "אי אי" – נענה מיד רבי אלחנן – "מדוע אינך מבין? מדוע אינך מבין?" בלי שידוך – אי אפשר להישאר בלימוד. בלי "שטעלא" – קשה להישאר בלימוד. בלי מנוחת הנפש ומשפחה טובה – קשה מאוד להישאר בלימוד. בברכה זו שברכך החפץ חיים אתה האיש המאושר בעולם! הוא נתן לך הכל! עם יסוד זה מבאר החת"ס שכל כוונתו של דוד המלך בבקשתו היה "שבתי בבית ד" שיוכל ללמוד ללא שום מפריעים, לכן אף הוא בעצם התכוון רק לדבר אחד, שיוכל ללמוד בשלווה.

ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם (יא, יט)

בלימוד התורה יש ידוע ענין של ידעית התורה, ועצם לימוד התורה. פעם בא יהודי לפני החפץ חיים זצ"ל, בנו לומד בישיבת ראדין, ולפי מושגי האב כבר למד דיו. בא האב לבקש רשות מהחפץ חיים ולקבל ברכה ליטול את בנו שיעזור לו במסחרו. "למה תפסיקו מללמוד" שאל החפץ חיים, "מה אומר לכם רבי", ענה האב, "ככל שאני רואה רבי עקיבא אייגר שני כבר לא יצא ממנו. אז לפחות שיעזור לי בפרנסה".

"במה אתה עוסק" התעניין החפץ חיים, "ירקן בשוק" ענה "והעבודה קשה". "תמהני עליך, למה לך לעבוד כה קשה. הרי 'רוטשילד' שני כבר לא ייצא ממך, אז למה לך לעבוד?" "מה פירוש", הזדעק "צריך לעבוד כדי לחיות!" "אכן, וצריך גם ללמוד כדי לחיות"...

מאצרות המגידים

רק באבותיך חשק ד' ויבחר בזרעו אחריהם (י, ט"ו)

בפרשה אנו רואים כמה פעמים את העניין של זכות אבות – אבותינו אברהם יצחק ויעקב "רק באבותיך חשק ד' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם" ועוד כהנה בתחילת הפרשה ועוד.

כי מצוה גדולה או מסירות נפש של הורים יכולה להועיל לבניהם אחריהם. נזכרתי במעשה שהיה לפני שנות דור. ביום בהיר אחד החזון איש קרא לי וסיפר כי בחור מהקיבוצים בא ללמוד בישיבת פוניבז', אך הישיבה לא הצליחה לסדר לו פנקס מזון למחייתו. אם ידוע לכם, פעם היו מקבלים דף כזה בו היה כתוב לדוגמא: יעקב גלינסקי כך וכך ילדים מקבל חצי ק"ג סוכר שני ק"ג קמח וכו'. אמר החזו"א "בעיירת חדרה שם אתה ראש ישיבה, יש קצין אחראי, דרכו תוכל לפעול להשיג אישור לאותו תלמיד".

כסיום בקשתו אמרתי "יש לי שאלה לשאול". "אני לא הרב בזכרון מאיר (שכונת מגוריי) גש להרב וואזנר!" חיך החזון איש והשיב, אלא שאח"כ הסכים לשמוע את השאלה. "מדוע ואיך זכה בחור כזה ללמוד בפוניבז' מה הוא שונה מחבריו, שהרי הוא והם מאותו קבוץ?". "זכות אבות" ענה החזו"א. אתם, בני ישיבה – ישיבת בין הזמנים, אשריכם, ואספר לכם עוד בעניין הקיבוצים. בתקופת העלייה לארץ כאשר החלו להעביר על דתם את ילדי העולים מארצות המזרח, יצאנו בשליחות החזו"א למעברות. להציל אותם.

אחד הקשיים בהצלת הילדים היה לדעת מי ומי מהעולים מעוניין ללמוד במוסדות חרדיים, ולתבוע מהממשלה לתת לאותו אחד חינוך דתי. כי המפ"מניק"ס סגרו את מחנות העולים ניתקו אותם בכח מהרחוב החיצוני, ויש היתה גישה אליהם. בתקשורת ובממשלה אמרו כי לא ידוע להם בכלל שאיש מישוה שרוצה ללמוד במוסדות דת חרדיים, אין עולים המעוניינים בחינוך דתי. ובתוך המחנות איימו עליהם שמי שיתבע חינוך לא ממלכתי יישאר רעב ללחם (וכך גם עשו הלה למעשה). אך עם כל זאת מפעם לפעם הסתננו החוצה מכתבי זעקה לגדולי ישראל: "תושיעו אותנו". יום אחד יצאנו קבוצה למחנה עולים לא הרחק מראש העין. המטרה הייתה להסתגל פנימה להציל כמה שיותר בזמן הקצר שעמד לרשותנו, למשל, להחתים יהודים על כך שהם מעוניינים בחינוך עצמאי או חינוך חרדי לצאצאיהם. כמו כן לשמוע שמות ופרטים טכניים. המקום היה מגודר. החלטנו להסתגל מתחת לגדרות התיל ולהיכנס בכל מחיר. אחד הבחורים הגביה מעט את הגדר, השני חפר עם מוט ברזל, נוצרה חפירה קטנה. מי יכול להיכנס בפתח כזה צר? יעקב גלינסקי, שהיה נמוך וקטן... שכתבתי על הארץ דחקת את הראש ועד שהספתי להשחיל חצי גוף כבר הבחינו בני האחראים מבפנים – שעטו אלי ברכים משכו אותי פנימה ונתפסתי בידיהם. החברים מיהרו לשוב לבני ברק להזעיק עזרה "גלינסקי נתפס". דבר ראשון הם נכנסו מבוהלים אל החזו"א וקראו: "תפסו את יענק'ל גלינסקי!", החזו"א לא נבהל, ולא עוד שהעלה חיוך על פניו: "לא הם תפסו אותן, אלא הוא תפס אותם" אמר ולא יסף. הבחורים לא יכלו לרדת לסוף כוונתו, וחזרו לישיבה. ומה באמת היה שם?

רבותי! שם במעברות למדתי טוב את הפסוק "שלח לחמך על המים כי ברוב הימים תמצאנו" והיאומוני כי יסופר. וכך זה התגלגל: בתחילה קיבלתי כמה דפיקות ודחיות, הובילו אותי למשרד המחנה, החלטתי לתת להם לבחין שאני מדבר רק אידיש, והם חיפשו פקיד כזה שמבין והכניסו אותו אלי. מיד כשנכנס ראינו שאנחנו מכירים מסמרקנד שברוסיה. היה זה בסוף ימי המלחמה, כשגלינו למעמקי רוסיה, הרעב שם היה נורא נורא והיום וואותו בחור – שכעת פקיד – הבחין שיש לי בידיים צלחת איטריות, הוא ניגש אלי בתחנונים שאתן לו לאכול, ראיתי שהמצב שלו קשה ונענעתי קצת בראשי, הוא מיד התנפל על הצלחת ולא השאיר לי כלום. והנה כעת נפגשנו שוב... מיד הזכיר לי הוא את הסיפור, שוחחנו עד שהוא שאל עצה איך יעזור לי מבלי שיעיפו אותו מתפקידו. השבתי לו כך: תאמר לאחראים כי תפסת "דג שמן", אחד הפעילים המסוכנים ביותר, ודבר ראשון יש להסתובב איתו ולהתריע מפניו בכל האוהלים. התכנית הצליחה בסיעתא דשמיא, הוא עבר איתו מאהל לאהל והצלחתי להעלות על דף כשישים שמות של ילדים, שוודאי ירצו מוסדות חינוך חרדיים. ואז זרקו אותי ב"בושת פנים" עם כמה בעיטות מהמעברה, ו...העיקר שהסחורה בידיים שלנו.

התנשם והתנשף, כבר לא צעיר היה, וגרר עצמו ממערב למזרח, ומשם צפונה. כשהחמה עמדה לשקוע אזור שארית כוחותיו ופרץ בריצה. רץ עד שהחמה שקעה, ואז קרס והתעלף.

וכל השטח היה לשלו, של בני המושבה.

אילו היינו מנצלים כך את ימינו, כמה היינו רוכשים – ולעצמנו!

(והגדת)

"ברכתי?!"

יש בשולחן ערוך דין תמוה. כלומר ההלכה פסוקה, אבל המציאות לא מובנת: "אכל ואינו ידוע אם ברך ברכת המזון אם לאו, צריך לברך מספק, מפני שהיא מן התורה. ככתוב (דברים ח, י): "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך" (אורח חיים קפד, ד), ומקור בתלמוד הירושלמי (ריש ברכות). תשאלו מה תמוה כאן. אז אספר –

ה"חתם סופר" זצ"ל שקוע היה כל כולו בעולמה של תורה. בפלפול ההלכה, בלימוד התלמידים, בתשובותיו להלכה. לאחר השיעור שמסר לבני הישיבה היה שב לחדרו, מותש. עיין בשאלות ההלכתיות שהגיעו אליו מכל קצווי העולם היהודי ובתוך כך אכל בפזיזות נפש את העוגה שהגיש לו משרתו. כל מעייניו, בשאלות הסבוכות. ראה המשרת, ונחמץ ליבו: עוגה כה טעימה, פשע הוא לכרסמה כך, בהסח הדעת. עוגה כזו יש לאכול בריכוז, למצות את טעמה, להתענג על כל לעיסה... הרב אינו מודע כלל ועגה, אחת היא לו אם אוכל הוא אם לאו, דברי התורה מתוקים בפיו מדבש ונופת צופים. החליט לעשות חסד עם העוגה, ולאכלה בכונה כדבעי. אמר, ועשה. ה"חתם סופר" התישב במקומו ושקע בעיון בהמון המכתבים. הבחור נשא את העוגה בצלחת, ואכלה בעצמו בחדר החיצון. את הצלחת הריקה ובה שרידי הפרורים הציב בפאתי השולחן.

ה"חתם סופר" סיים את העיון במכתבים, ובמהלכו גיבש את התשובות ההלכתיות. נשא עיניו אל הבחור, ושאל: היכן העוגה?" נדהם, אך התעשת מיד: "הרב אכל, האיננו זוכר?" איזו עזות!

השיבו ה"חתם סופר": "האמת היא שאיני זוכר האם אכלתי, טרוד הייתי בעניי השאלות". אבן נגולה מעל לבו של הבחור. "אבל זאת יודע אני לבטח, שלא ברכתי –

ואם לא ברכתי, לא אכלתי!"

והאבן הענקית שבה וסקלה את לבו!

ואני שואל: ה"חתם סופר" לא זכר אם אכל, אבל ידע לבטח אם ברך –

מדוע אצלנו קורה שאיננו זוכרים אם ברכנו, אבל יודעים לבטח שאכלנו? נו, באמת, איזו שאלה. כי מעייני של ה"חתם סופר" היו בברכה, ושלנו באכילה! ה"חתם סופר" לעס בפיו, ומוחו בגדה בדברי תורה. ואנו ממלמלים בפניו, ובמה הוגה מוחנו!

לא רבים יודעים את הדין שנפסק בשולחן ערוך (אורח חיים קפג, ח): "לענין לשאול בברכת המזון מפני היראה או מפני הכבוד, יש מי שאומר שדינה כתפילה!" דין הפסק בברכת המזון, כהפסק בתפילת העמידה! ויותר –

מובא בשם המגיד ממזריטש זצ"ל שיש להקפיד בברכת המזון עוד יותר מבתפילה. לפי שהתפילה מדרבנן, וברכת המזון מדאורייתא! אבל יתכן שלא כדאי לפרסם דין זה, ומשום מעשה שהיה.

ה"חפץ חיים" זצ"ל ביקש מהאברכים שעסקו במכירת ספריו בעיירות ישראל, שבבואם ידרשו ברבים בענין שמירת הלשון, חשיבותה וחומרותה. הגיע אחד מהם לעיירה שאנשיה אינם בני תורה. קם ודרש. אמר: "מורי ורבותי, כשרות מטבח היהודי מושרשת ברוך השם, איש אינו חשוד לרכוש בשר שאינו כשר, ומי מדבר על בשר 'דבר אחר'!"

"חלילה וחס!" הזדעזעו כולם.

"וכולם מפרידים הפרדה מוחלטת בין בשר וחלב, ומקפידים על שמירת שש שעות מלאות מארוחת הבשר לאכילת מוצרי חלב" – "ודאי!" הנהנו כולם.

"ובכן", רעם קולו, "דעו לכם: המתנת שש שעות, מנהג הוא, המעוגן בהלכה. איסור בשר עוף בחלב, מדרבנן. בשר חזיר, לאו אחד על כל 'כזית', וכמה 'כזיתים' עלולים לאכול –

ובדיבור אחד של לשון הרע, עלולים לעבור על שבעה עשר לאוים מדאורייתא, וחמור ענינה שלוש עברות חמורות, עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים (ערכין טו ע"ב)!" נדהמו.

באמת חידוש, לא ידעו!

בצאתו, שמעם מחליפים רשמים: אם שמירת הכשרות חמורה פחות מלשון הרע, אולי באמת הגזימו בה...

ואם הפסק בברכת המזון הוא כהפסק בתפילה, אולי מותר לענות בתפילה לשיחת טלפון, ולהציץ בה לכוותרת בעיתון...

(והגדת)

"כי אם שמר תשמרון את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם לעשתה" (דברים יא, כב). וידועים דברי רש"י (ויקרא כב, לא. דברים ד, ו) "ושמרתם ועשיתם", "ושמרתם" זו משנה, "ועשיתם" זה המעשה. אם כן, מהו כפל הלשון "שמור תשמרון", כך דרשו בספרי (עקב יב): רבי שמעון בן יוחאי אומר, משל לשני אחים שהיו מסגלים ממון אחר אביהם, אחד מצרף דינר ואוכל ואחד מצרף דינר

האיש מיהר אל חנותו, חנות לממכר שירי אריגים. יהודי קשיש נכנס, בחר אריג, ושילם תמורתו. בטעות נתן שלושה דינרים במקום שניים. המוכר הבחין בדבר אבל לא אמר דבר, והקונה פנה והלך. שעת הצהריים התקרבה. האיש נעל את חנותו ופנה הביתה לאכול.

"טול ידיים", אמרה האישה. "מיד אגיש את האוכל".

"את יכולה להגישו מיד", ענה בעלה. "אין עוד צורך לטול ידיים!"

האישה הנדהמת נעצה בו עיניים שואלות.

הייתי הבוקר אצל הרב, והוא פסק שאיני חייב לקיים אלא מצוה אחת. ואני כבר הנחת היום תפילין, וגם התפללתי – הרי זה די והותר להיום. ומחר אהיה פטור אף מזוהת. כך אמר הרב, שאיני צריך לקיים מצוות אלא היום בלבד!" פיה של האישה נפער בתדהמה. לא הספיקה לסגרו, ומישהו נקש בדלת. אדם זקן נכנס. "קניתי אצל כבודו אריג", אמר הזקן, "ועתה נוכחתי לדעת ששילמתי בדינר אחד יותר מדי".

"אמנם כן", ענה המוכר בשויון נפש, "אך מה בכך? היום הייתי אצל הרב, והוא הורה לי לחשוב שאני היהודי היחיד בעולם. אם כך, כבודו חשוב בעיני כגוי, וטעות הגוי מותרת..."

עכשיו נפער פיו של הקשיש בתדהמה, והאשה פרצה בצווחות אימים: "הצילו, דעתו של בעלי נתבלעה עליו, הוא השתגע!" הקשיש צרח אף הוא, והאיש נס על נפשו וברח מן הבית.

ברחוב העיר עמד, ואמר לנפשו: "רגע אחד, הלא הם צודקים, מי לא יצחק לשמע הדברים? יהודי אחד, מצוה אחת, יום אחד?! הרב אשם בכל אשר קרני, הוא הורני את ההוראות המוזרות האלו!" ובצעדים נחושים שם את פניו אל הרב, לתבוע הסבר.

הרב ראה את פניו והנהג בראשו: "שבת, אפוא", אמר לו "הרי בקשתי ממך לשוב ולשמע את ההסבר".

הוא טרם הספיק לענות, ואל הבית התפרצה אשתו: "הושיעה, רבי, בעלי השתגע!"

הרב טרח להרגיע את רוחה, ואז הופיע יהודי קשיש, נושם ונושף, לתבוע את המוכר לדין תורה...

אמר הרב: "הסכינתו כולכם ושמעו. אמנם, הוריתי לו את שלושת הדברים, אבל עתה הנני להסבירם.

ראשית, אמרתי, עליך לחשוב שיש רק מצוה אחת לעשותה. וכוחותי היתה, שהרי יש לנו תרי"ג מצוות לעשותן, והעצל אומר לנפשו: מצוה הבאה לידי, אוכל להחמיצה. אם לא אקיים את זו, אקיים אחרת במקומה. ואף באותה מצוה עצמה אומר הוא לעצמו: מה לי למהר, היא לא תברח.

הוא יושב ליד הספר, ומרשה לעצמו לחלום. אמנם יש כאן מצות תלמוד תורה, אבל היא לא תברח, אפשר ללמוד גם בשעה הבאה.

בא עני לבקש נדבה, והוא מניד בכתפיו. אמנם יש עמו מעות, אבל יבוא עני אחר, ואולי יתנם לו...

לכן אמרתי: אל תחשב חשבונן של מצוות. יהיה דומה בעיניך, כאילו רק מצוה זו לפניך, ואין עוד. רק לימוד זה, רק תפילה זו, רק מצוה זו שבאה לידך.

ועוד אמרתי: דמה לנפשך, כאילו אתה היהודי היחיד בעולם. ומדוע? מפני שכאשר באים להתרים לדבר מצוה, משתמט כל אחד ואומר: מדוע באו אלי, הלא יש אחרים מלבדי. וכך נדחה העני מאחד לאחד, ונותר בדלותו.

כאשר יש ללכת לשיעור תורה, אומר כל אחד: מדוע אעזוב את ביתי בשעת לילה, והגשם טורד? יש משתתפים רבים בלעדי. ובינתיים, אין מניין בשיעור.

הוא הדין במה שאמרתי לך שתחשוב כאילו רק היום עליך לקיים מצוות, כדי שלא תדחה את המצוה מיום ליום, עד שתדחה כליל.

וזוה שנאמר: "כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות". פתח בלשון יחיד, וסיים בלשון רבים. אלא שזוהי ההוראה לכל אחד ואחד. שיראה כל מצוה כאילו היא היחידה: "כל המצוה". ויראה את עצמו כאילו הוא לבדו בתכל: "אשר אנכי מצוך". ויראה את היום הזה בלבד: "היום" ותו לא, ואז תהיה בידכם היכולת לקיים את כל המצוות!"

ובאמת ידוע הרעיון בשם הגאון מוילנא זצ"ל, וה"חפץ חיים" זצ"ל הביאו (ב"אהבת חסד" ח"ב פרק יא בהג"ה) בשם גאון אחד, והסביר בו את הפסוק (דברים ו, ו): "והיו הדברים האלה", תחשוב שאין עוד יהודי בעולם מלבדך, ועליך האחריות לקיום העולם בלימודך, שאלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ (נדרים לב ע"א), "היום", אין אלא יום זה בלבד, ואם לא עכשיו אימתי, כמה תנצלו! ואספר –

העיר פתח תקוה נוסדה לפני כמאה שנה על ידי יהודים יראים ושלמים, ובהכוונת מהר"ל דיסקין, השרף מבריסק זצ"ל. מתי מספר היו, אבל שטח המושבה היה רחב מאד. עד היום משתרעת העיר על פני שטחים נרחבים, מפני מעשה שהיה.

השטח נרכש מידי הערבים, ולא היו מפות מסומנות כמו בזמננו. הגיעו עם הערבי לעמק השוה, ואז היה הקונה הולך במצרי השדות. כל השטח שהספיק למדוד בשעליו עד לשקיעת החמה, היה שלו.

רבי יהושע שטמפפר היה הקונה. השכים קום מבעוד לילה, התפלל עם עלות השחר, ובהניץ החמה החל בצעדה כשהערי רוכב לצידו על החמור בצעד מהיר הלך והלך והלך. לא היה כביש ואף לא משעול. פסע על האבנים ונתקל במהמורות, עלה גבעות וירד גאיות. השמש טפסה במעלה השמים והזעה נגרה פלגים פלגים. לא האט את צעדיו ולא התפנה לשתות או לאכול.

עוברים ושבים בקשו לשוחח ולפטפט, והוא לא עצר ולא השיב, בהתמדה חתר הלאה והלאה.

הערבי הותש, ביקש שיעצור מעט, שילגום לגימה. גם לו לא ענה.

ומניחו. זה שמצדף דינר ואוכל נמצא שאין בידו כלום, וזה שמצדף דינר ומניחו נמצא עשיר לאחר זמן. כך תלמיד חכם לומד שנים או שלושה דברים ביום, שנים או שלושה פרקים בשבת, נמצא עשיר לאחר זמן. ועליו נאמר: "וקובץ על יד, ירבה" (משלי יג, א).

ואספר –

אברך בא, והציג עצמו. הוא מתגורר בבני ברק, ומכה כרב בית כנסת ברמת גן הסמוכה. ביום שלישי הם עומדים לערוך סיום מסכת ליד שולחנות ערוכים, "סעודה לגמרה של תורה" (שיר השירים רבה א, ט), עם תזמורת כדת וכדין, ומבנק שאבוא לדבר לכבודה של תורה.

"נו, ודאי. אם ירצה השם, בלי נדר. איזו מסכת מסיימים?" אני מתעניין.

"תענית", הוא משיב.

נו, באמת, כזה טרם, סעודה ותזמורת ונאומים, על שלושים דפים שרובם אגדות, אחת הקטנות והקלות שבמסכתות! מילא, מסכת שבת על למעלה ממאה וחמישים דפיה, והלכותיה החמורות. כתובות על מגוון נושאים, יבמות על חשבונותיה, מסכתות מסדר קדשים. אבל תענית!?

"ובמשך כמה זמן למדו את המסכת?"

"במשך שבע שנים".

איהר הערט? שבע שנים!

"שיעור חדשי", אני שואל בנימוס.

גם אז, בשבע שנים כתשעים חדשים. שני שלישי עמוד לשיעור, ועוד אגדות

"לא", הוא עונה, "שיעור שבוועי".

"שיעור שבוועי? ועל זה עורכים מסיבה? עצרת התעוררות היה צריך לעשות!" בשבע שנים למעלה משלוש מאות וחמישים שבוועי. במסכת שלושים דפים. היה אומר, נעמד בשישה שיעורים, חודש וחצי. ממש כמו ביישיבות!

ואז הוא אומר לי: "כן, השיעור ניתן בשבת, לאחר התפילה במשך כעשר דקות בלבד" –

והתמונה השתנתה מן הקצה אל הקצה.

יהודים טובים באים לתפילה, שומעים קריאת התורה ומתפללים מוסף. בבית מוכים. החמין על הפלטה, ויש לנוח מעמל השבוע. ונשארים לעוד עשר דקות, לשמוע כמה שורות מעניינות, הרבה סיפורים ואגדות. ובכל פעם לומדים חמש עד שבע שורות. וכך, שבוע אחר שבוע, חודש אחר חודש. ושנה אחר שנה – ומסיימים את המסכת –

"ודאי שאני בא! לא זו בלבד, אף אומר "הדרן" על המסכת!"

כמה שמח.

הגעתי, ואור בעיניים. עשרות יהודים מסבים לשולחנות ערוכים, שמחים בשמחת התורה, והתזמורת מרעישה. האברך ערך את הסיום ואחד המתפללים אמר את הקידוש והכל איחול "מול טוב" – ממש "יום חתונתו, זה מתן תורה" (תענית כו ע"ב) – וקמתו לדבר.

מסכת תענית מסיימת בשתי מימרות. האחת שייכת למשנה האחרונה במסכת, שבט"ו באב וביום הכפורים בנות ירושלים היו יוצאות ומחוללות בכרמים. ואמרו בגמרא: תנא, מי שאין לו אשה, נפנה לשם. תנו רבנן, יפיות שבהן אומרות תנו עיניכם ביופי, מיוחסות שבהן אומרות תנו עיניכם במשפחה, מכוערות שבהן אומרות קחו מקחכם לשם שמים.

והמימרא השניה: עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן, וכל אחד ואחד מראה באצבעו. שנאמר: "ואמר ביום ההוא הנה אלקיני זה [ובכל מקום שנאמר "זה", יש בו גלוי כהוראה באצבע: החדש הזה לכם, זה קהלו ואנוהו, וזה משנה המנורה, ועוד] קוינו לו ויושיענו, זה ה' קוינו לו, נגילה ושמחה בישועתו" (ישעיה כה, ט). וכתב מהרש"א: "מפורש במפרשים שהוא דבר סוד", ואין לנו עסק בכנסתרות.

אבל יש להבין, מה ענין המימרה הזו לכאן. קשה לומר שכל הענין הוא הסמכת מחול למחול.

אסביר לכם, אבל אפתח בסיפור –

מעשה ברופא חרדי מגרמניה, יהודי טוב, מקפיד על קלה בחמורה ומקדש שם שמים בכל הליכותיו, ששומע על עולם התורה הפורח בליטא. התקרן. מצא ממלא מקום ויצא לחופשה קצרה. נסע למרכזי התורה ועינו לא שבעה מראות: מאות מאות בחורים השקועים בריתחא דאורייתא ומתנצחים בסוגיות שאינו מכיר, במסכתות שמעולם לא למד. סלבודקה ומיר, גרודנא וטלז, קמיניץ וקלעצק, פוניבז' וראדין.

בדרך הדרוש

חלשה דעתו. נכנס אל הכהן הגדול, רבם של ישראל, ה"חפץ חיים" זצ"ל, הציג עצמו ושאל בדכדוך: "רבי, מה אני לחיי העולם הבא!"

"תנוח דעתך", ענהו הצדיק, "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא!"

"כן", התמרמר משנה זו אף הוא יודע. "אבל איזה חלק יהיה לי!?"

עד עתה שמחתי בחלקי, מי ידמה לי ומי ישוה לי. רופא חרדי, שומר תורה ומצוות, עוזר לאנשים כיכלתו, מרפא מדויים ומאריך חיים. משתתף בשיעורי תורה ופעיל בעניני הקהילה. מחנך בניו בדרכו וסולל נתיבו ל'מזרח' בגן העדן. אבל עכשיו, כשהתודעתי לעולם התורה התוסס, לממיתים עצמם באהלה של תורה, מרבים תורה ומרבים בה חיים, עכשיו רואה אני למי יגיע באמת גן העדן!

כשראה את גדולי ראשי הישיבות וענקי המשגיחים התמזער בעיניו כל כך, התגמד והתאפס. איפה ישבצו אותו שם!

הביט בו ה"חפץ חיים" ואמר: "יתכן, בהחלט יתכן, שתהיה שכני בגן העדן!"

הוא – שכנו של ה"חפץ חיים"?

אבל ה"חפץ חיים" איש אמת הוא, ואינו חומד לצון. ודאי לא, עם אדם שבור לב!

ובכל זאת, איך יתכן?

ה"חפץ חיים" עם כל ידיעותיו וגאונותו, ה"חפץ חיים" עם כל זכויותיו וצדקותו, ה"חפץ חיים" עם ספריו וזיכוי הרבים שלו!

נשמע מופקע, האין זאת!?

ההמקור – כמו כל דבר בעולם – מן התורה. הכתוב אומר: "ועץ החיים, בתוך הגן" (בראשית ב, ט), גן העדן. "עץ החיים" הוא חיי הנצח בגן העדן. "בתוך", בתוך. היינו באמצע הגן (תרגום, ורש"י). ויש להבין מה משמיענו הכתוב כך שעץ החיים היה באמצע הגן. ואם היה בצידו, מה.

אבל דבר גדול השמיענו. הגדרת נקודת אמצע העיגול היא, שהמרחק אליה שווה מכל נקודה בהקפו. ממזרח, ממערב, מצפון ומדרום. כך גם "עץ החיים" בגן העדן, חיי הנצח בעולם הרוחני. דרך אליהם אינה ארוכה יותר מדרכי!

הלא תבין, אותי נטעה ההשגחה העליונה בליטא, העניקה לי חינוך בוילנה, הפגישה אותי עם רבי ישראל מסלאנט, נטעה בי את המחשבה לכתוב ספרי הלכה ומוסר בענין שמירת הלשון. נתנה לי את הכלים, את הכשרונות וההזדמנויות והייתי ל"חפץ חיים". ואותך שתלה ההשגחה העליונה בגרמניה, וניתן לך חינוך "תורה עם דרך ארץ", והיית לרופא חרדי המקפיד על שמירת המצוות ועוזר לבריות ומקדש שם שמים ומקדיש עתים לתורה –

ומכל אדם אין דורשים, אלא כיכלתו!

כמה נפלא!

והיכן ראינו כעין זה? בבנות ישראל, שכולן יוצאות ומחוללות בכרמים, כולן לבושות בגדי לבן שאולים, כדי שלא לבייש מי שאין לה, וכולן מכריזות על ידן. היפות ומעלתן, המיוחסות ומעלתן, אף המכוערות אינן שותקות, מחפשות מי שיקח מקחו לשם שמים. ומה? אשה לאיש (מועד קטן יח ע"ב), כולן ימצאו זווג –

לפיכך הסמיכו לזה את המימרה השניה, שעתידי הקדוש ברוך הוא לעשות מחול לצדיקים, דהיינו עיגול. והוא כביכול, במרכז. וכל אחד מהם עומד במקומו שלו במעגל: ל"חפץ חיים" מקומו שלו, ולרופא מקומו שלו. וכל אחד מורה באצבעו למרכז, כולם קרובים במידה שווה, כולם עובדים לקל אחד –

בתנאי אחד, כמו שאמר ה"חפץ חיים": שכל אחד עושה כיכלתו!

מקיים המצוות כיכלתו, מקדש שם שמים בסביבתו כיכלתו, ולומד תורה כיכלתו!

האברך יכול ללמוד יומם ולילה, וחייב ללמוד יומם ולילה.

העובד יכול ללמוד משנה בבוקר, שיעור בערב, וחייב ללמד.

אבל גם לאברך וגם לעבד יש 'כיסוי אור' קטנים, רווחים זעירים 'בין הזמנים'. חמש דקות פה, חמש דקות שם. מה אפשר כבר לעשות בחמש דקות. נותנים להם להתאדות.

מה אפשר לעשות? אתם הראיתם, את הוכחתם מה ניתן לעשות!

בעשר דקות בכל שבת, עשר דקות בלבד, ולבסוף מסיימים מסכת!

איזו מסכת מתחילים כעת ללמוד, שאלתי את הרב.

מסכת ביצה, ענה. מסכת לא קלה.

אז יש לי הצעה, אמרתי. מעכשיו, שתים עשרה דקות –

חמש עשרה, קראו מהקהל.

אשרם, ואשרי חלקם! כשיסיימו, נכין "הדרן"...

לנשיאת פנים אך אי אמרנו דה גופי נשיאת פנים שמקבל תשובה מרשעים אתי שפיר, והנה פלוגתא איתא בירושלמי ר' יהושע אומר אם ישראל עושין תשובה נגאלין ור"א אומר אע"פ שאין עושין תשובה נגאלין דכתיב ושבני בצדקה והקשה שם הירושלמי לה"י מאי כדון ושבני בצדקה כיון דעושין תשובה מה צדקה יש ומושגי הירושלמי צדקה יש שהקב"ה מקבל תשובה מהו אבל לה"א כיון דעושין תשובה אינם צריכין לצדקה אמר אביי כוותי דר"א מסתברא דהא אמרין במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יוכלין לעמוד א"כ ש"מ שבעלי תשובה עדיפי מצדיקי ובהו א"ש דבגדה שפיר משני ר"י כאן קודם גז"ד דר"י לשיטתו אויל ד"סל בירושלמי צדקה עושה הקב"ה שמקבל תשובה מישראל א"כ שפיר משני כאן קודם גז"ד הקב"ה מקבל תשובה והו הנשיאת פנים מושא"כ לאחר גז"ד אבל לדידן דקיי"ל כר"א וכאביי ה"ל דבעל תשובה עדיף מצדיקי ולא צריך לנשיאת פנים א"כ ליכא לתרין כתיורי הגמרא דגדה לכן הוכרח שפיר הגמרא לתרין בברכות משום שמדקדקין עד כית ועד כביצה ודוק:

ולא יחייבך עקר פי רש"י עקר שאינו מוליד וזה תימא, ונ"ל דאיתא בגמ' דברכות על פסוק וני עקרה לא ילדה ומקשה הגמ' מנשים דלא ילדה רני וכו' ומקשה למה לא הקשה הגמ' על תחילת הפסוק משום דעקרה רני וי"ל ע"פ פשוטו ובהו יתורין דאיתא בגמ' למה היו האמהות עקרות משום דהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים וא"כ גם כאן יש לתרין על פסוק מתחילה לא מצי להקשות משום דעקרה רני דהוי מצי לתרין משום דהקב"ה מתאוה להפלתן של צדיקים אבל השתא מוכח דלא ילדה מקשה שפיר הגמ' וק"ל וא"כ בהו יתורין ג"כ כאן דברי רש"י עקר שאינו מוליד כלל אבל לא שעקר ואה"כ יהי מוליד ודוק: (מדרש יהונתן)

ואבלת ושבעת וברכת אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כתבת בתורה אשר לא ישא פנים ואיך אתה נושא פנים לישראל דכתיב ישא ד פניו אלך אמר להם הקב"ה איך לא אשא פנים לישראל שכתבת בתורה ואלת ושבעת והם מדקדקין על עצמן עד כית ועד כביצה והקשו תתוס' אמאי לא משני הגמרא הכי בגדה דאיתא שם פ' תנוקת